וועגן אביגדור שפּריצער

ער איז געבוירן ז׳ אדר תרנ״ח, 1898, אין שטעטל היווניוו, גאַליציע. זיין פאָטער יחיאל־מיכאל איז אַלע זיינע יאָרן געווען ראש־הקהל פון שטאָט, געפירט זיך שטאַרק פרום און געשמט פאַר אַ מזג־טוב. זיין מו־טער, שרה־פריידע מאַדער, אַ ייִדענע אַ מלומדת, האָט צוגעהאָלפן אין פרנסה — אין האַנדל מיט תבואה און מעל. אביגדור איז געווען דער מע־זיניק פון הויזגעזינד.

צו דריי יאָר האָט אביגדור אָנגעהויבן גיין אין חדר, ביי די זעקס יאָר שוין געלערנט גמרא. צו עלף יאָר לערנט ער שוין פאַר־זיך אין בית־המדרש. שפּעטער פאָרט ער אַריבער אין דער ישיבה קיין נעמירוו, פון דאָרט — קיין ראַווע, צום שיעור־זאָגער ר׳ יאָשע בן־ציונס וואָס איז גע־ווען אַ שם־דבר פון אַ למדן און אַ ירא־שמים. אַריבערגעפאָרן דערנאָך קיין טרעמבאָוליע, ווו דער יונגער אביגדור שפּריצער הייבט זיך אָן צו באַקע־נען מיט דער וועלטלעכער נייער העברעיִשער און ייִדישער ליטעראַטור. דעמאָלט האָט די ווייטע וועלט אָנגעהויבן אַריינדרינגען אין מהות פון דעם קומענדיקן שרייבער.

אין יאָר 1916, בעת דער ערשטער וועלט־מילחמה, ווערט אביגדור שפּריצער מאָביליזירט אין דער עסטרייכישער אַרמיי. אין יענער צייט ווערט ער אינטערנירט אין אַ ווינער אינוואַלידן־שול ווו ער הייבט אָן שטעלן זיינע ערשטע ליטעראַרישע שריט.

עס איז כדאַי אונטערצושטרייכן אַז שפּריצערס נייגונג — וואָס שייך ליטעראַטור — האָט מתחילת זיך מאַניפעסטירט אין לירישע זאַכן. זיינע פריִע שרייבערישע פּרוּוון זיינען געווען לידער און לידער אין פּראָזע, אין דער פאָרעם פון בריוו צו אַ געליבטער, געשריבן פון אַ מיליטערישן שפּי־טאָל אין פּזשעמישל. שפּעטער, ווען ער איז געווען אין ווין, שרייבט ער אָן זיין ערשטן איינאַקטער, רעזשיסירט אים אַליין און שפּילט איינע פון די הויפּטראָלן. צו יענעם פּעריאָד געהערט אויך די דראַמאַטישע פּאָעמע א י ו ב, וואָס צו איר שאַפט מוזיק דער קאָמפּאָזיטאָר מאַקס גייגער, וועלכער איז אגב געווען ערשטער פידלער ביי פראַנץ לעהאַר.

נאָך דער ערשטער וועלט־מילחמה באַזעצט זיך אביגדור שפּריצער אין

זיין היימשטאָט, ווו ער אָרגאַניזירט אַ ייִדיש־העברעיִשע שול, ווערט איר דירעקטאָר און איינער פון די לערערס; אין דער גובערנשטאָט פירט ער אויך אויף פאַרשיידענע פּיעסעס, שפּילט אַליין טעאַטער, אָרגאַניזירט אָוונטקורסן פאַר דערוואַקסענע, ציוניסטישע און אַרבעטער־פאַראיינען און איז בכלל אַקטיוו קולטור־געזעלשאַפטלעך.

אין יאָר 1926 האָט אביגדור שפּריצער חתונה מיט זיין שילערן פּערל קאַנער און וואַנדערט אויס מיט איר קיין אַרגענטינע, ווו ער געפינט אַ באָדן פאַר זיינע ליטעראַרישע און געזעלשאַפטלעכע פאַרמעסטן. אין בוענאָס־איירעס הייבט ער אָן ווי אַ סופליאָר אין ייִדישן טעאַטער, אָבער דאָס איז געווען ווייט פון זיינע אייגנטלעכע אַמביציעס. ער פאָרט אַרויס אין דער פּראָווינץ סאַנטאַ־פע, ווו ער ווערט אַ לערער אין אַ ייִקאַ־שול פון מאָזעסוויל, וואָס איז באַוווּסט ווי די ירושלים ד'אַרגענטינע. שפּעטער קערט ער זיך צוריק אין דער הויפּטשטאָט, ווו ער גיט זיך אָפּ פון ס'ניי מיט לערעריי. אַזוי זעען מיר דעמאָלט אביגדור שפּריצערן ביי דער אַרבעט אין דער שלום אַש־שול און אין דער ערשטער באָראָכאָוו־שול. אַגב געהערט אביגדור שפּריצער צו די איניציאַטאָרן פון דער צענטראַלער וועלטלעכער ייִדישער שול־אָרגאַניזאַציע אין אַרגענטינע — „צווישאָ".

אין יענעם פּעריאָד אַנטוויקלט אביגדור שפּריצער אויך אַן אינטענסיווע ליטעראַרישע טעטיקייט: ער הייבט אָן פאַרעפנטלעכן דערציילונגען, לידער, דראַמאַטישע פּאָעמעס און משהלעך פאַר קינדער. זיין עיקר־ליבע איז ליטעראַטור פאַרן ייִדישן קינד און זיין הויפּט־טעמע איז דער תנ"ך. עס זאָגן עדות דערויף זיינע דראַמאַטישע פּאָעמעס אין פערזן „איוב" און „רות" און זיינע צוויי גרויסע בענד חומש־מעשהלעך פאַר קינדער, וואָס זיינען געשריבן אין אַ ריטמישן, געגראַמטן פּראָזע־ייִדיש. בכלל האָט אביגדור שפּריצער היפּש באַרייכערט די קינדער־ליטעראַטור אין ייִדיש־לשון, אַריינגעבראַכט אין איר נייע עלעמענטן און אַ שפּילעוודיקע פאָרעם.

אביגדור שפּריצערס שאַפונגען האָבן זיך באַוויזן אין די בוענאָס־איירעסער אויסגאַבעס „פּנימער און פּנימלעך", „אויפגאַנג", „שפּיגל", „דאָס נייע וואָרט". ער איז געווען שטענדיקער מיטאַרבעטער אין „די אידישע ציימונג" און הויפּט־שרייבער פון איר קינדער־רובריק. אין יאָר 1931 גייט אביגדור שפּריצער אַריבער אין דער צווייטער בוענאָס־איירעסער טאָג־ציימונג „די פּרעסע", ווו ער פירט איין די „קינדער־זייט", אויף וועלכער ער דרוקט די מערסטע פון זיינע שאַפונגען פאַר ייִדיש קליינוואַרג. ליד, מעשהלע, נאַטור־שילדערונגען זענען די דיכטערישע עלעמענטן, אַ דאַנק וועלכע אביגדור שפּריצער געווינט אַ היפּשן לייענער־עולם צווישן ייִדישע

קינדערלעך. אַזוי־גערופֿענע אַקטועלקייט פֿלעכט זיך איבער אין אביגדור שפּריצערס טעמאַטיק מיט די אייביקע שיינקייטן וואָס קינדער און דער־וואַקסענע זיינען תמיד להוט.

שרייבערייַ ווערט זיין פּראָפֿעסיע, צו וועלכער אביגדור שפּריצער באַציט זיך ווי צו אַ מלאכת־הקודש, הגם די לערערייַ באַפּרייט אים נישט און זי מאָנט אויך זיין גאַנצן ערנסט, ווייל די דערציִונג פֿון יונגן דור איז אים געווען נאָענט צום האַרצן.

מיט דער דורכויסיקער נטיה צו דער פּעדאַגאָגיק דערקלערט זיך אביגדור שפּריצערס אַרבעטן פֿאַר דער ליטעראַטור, וואָס זיינען אַן אינ־טעגראַלער טייל פֿון דער שול.

אַזוי אַרום געפֿינט מען דעם דיכטער און דראַמאַטורג אויך ביי דער אַרבעט פֿון רעדאַקטירן דעם קינדער־זשורנאַל וואָס עס גיט אַרויס די „צווישאָ": „קינדער־וועלט", ער שטעלט צונויף אינאיינעם מיט זלמן וואַ־סערצוג צוויי כרעסטאָמאַטיעס „נייע קוואַלן" (1935) פֿאַרן דריטן לערנ־יאָר און פֿאַרן צווייטן לערניאָר (1936).

אביגדור שפּריצערס שאַפֿונגען זיינען צעוואָרפֿן איבער מערע־רע יִידישע צייטונגען און זשורנאַלן. אין בוכפֿאָרעם זיינען פֿון אים דערשי־נען „איוב", דראַמאַטישע פּאָעמע, וואַרשע 1926; „רות", דראַמאַטישע פּאָעמע, בוענאָס־איירעס, 1933; „צידעלע פֿידעלע", מעשהלעך, לידעלעך, בוענאָס־איירעס, 1937; „דער גאָלדענער פֿאָדעם", דערציילונגען, בוענאָס־איירעס, 1944; „חומש אין מעשהלעך פֿאַר קינדער", צוויי בענד, בוענאָס־איירעס, 1948.

אַן אומרויִקער שעפֿערישער גייסט האָט אביגדור שפּריצער גע־דאָרשט צו באַקענען יִדיש לעבן אין זיינע נייע יִשובֿים. ער האָט דערפֿאַר זיך אַרויסגעלאָזן אויף לענגערע ווייטע נסיעות. ווען דאָס קאַפּיטאַלע ווערק, זיינע „חומש־מעשהלעך" זענען אַרויס פֿון דרוק, האָט ער באַזוכט אור־רוגוויי און בראַזיל, ווו ער איז אַרויסגעטראָטן מיט פֿאָרלעזונגען און לעק־ציעס וועגן יִדיש לעבן אין זיין תוך. אין 1950 האָט ער באַזוכט במשך פֿון אַ קנאַפּ יאָר די פֿאַראייניקטע שטאַטן פֿון אַמעריקע, קאַנאַדע און קו־באַ און אומעטום אויפֿגענומען געוואָרן מיט וואַרעמקייט. אין יאָר 1951 האָט ער צום צווייטן מאָל געמאַכט אַ נסיעה קיין בראַזיל, פֿון וואַנען ער האָט זיך צוריקגעקערט אַ שווער־קראַנקער. עס האָט זיך ביי אים אויפֿ־געוועקט זיין לאַנגסטיקע קראַנקייט, וואָס האָט זיך דאָס מאָל קאַטאַס־טראָפֿאַל פֿאַרערגערט. זינט דעם פֿאַל איז אים שוין נישט באַשערט געווען

צו שטעלן זיך אויף די פיס און דעם דריטן פעברואַר 1952 (ח' שבט תשי"ב) איז ער אויסגעגאַנגען אין פריִען עלטער פון 53 יאָר.

נאָך אביגדור שפּריצער איז געבליבן אַ היפּשער ליטעראַרישער עזבון, צווישן אַנדערע אַ דראַמאַטישע פּאָעמע „דער תלין", אַ גרויסע צאָל דער־ציילונגען און מעשהלעך פאַר קינדער אין פּראָזע און ליד. די אַלע שאַפונ־גען, אין וועלכע דער שרייבער האָט אינוועסטירט אַ יאָרן־לאַנגן גייסטיקן אָנשטרענג, וואַרטן אויף זייער באַשטימונג — צו דערגרייכן דעם לייענער.

די דאָזיקע זאַמלונג פון אביגדור שפּריצערס שאַפונגען איז דאָס ערשטע בוך פון זיין ליטעראַרישן עזבון, וואָס דערשיינט צום צענטן יאָר־צייט נאָך זיין פּריצייטיקן אַוועקגיין פונעם לעבן.

אויף אָפּצושפּיגלען די פולע ליטעראַרישע פיזיאָנאָמיע פון פאַר־שטאָרבענעם זיינען אויסגעמלעך אין דעם באַנד איינגעשלאָסן געוואָרן אויך פראַגמענטן פון זיינע שוין־פאַרעפנטלעכטע דראַמאַטישע ווערק, דאָס גלייכן קאַפּיטלען פון זיינע חומש־מעשהלעך.

די נישט־געטרייסטע פרוי און טאָכטער פון אביגדור שפּריצער ע"ה באַטראַכטן פאַר זייער הייליקן חוב צו געבן אַ תיקון די איבערגעבליבענע ווערק פון זייער פאַרערטן ראש־המשפּחה.

אָט־דער באַנד איז דער ערשטער שריט פון דעם דאָזיקן אָנשטרענג.

יוסף אָקרוטני